

SELÇUKLU ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Selçuklu Araştırmaları Dergisi, Cilt: III, 1971

(XI+ 641 s: 40 levha). 200 TL.

Tuncer BAYKARA

Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Enstitüsü'nün ilmi yayın organı olan *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*'nin burada tanıtılmaya çalışacağımız üçüncü cildi "Malazgirt Zaferi Özel Sayısı" olarak çıkmıştır. Gerçekten de dergi, çok dolgun muhtevası ile, dünya çapında önemli bir tarih olayına adanmış bir "Hatıra Kitabı" niteliğindedir. Bu arada *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*'nin ikinci cildi henüz çıkmadan bu cildin Malazgirt Zaferi'nin 900. yıldönümüne yetiştirilmesi de takdire şayandır.

Enstitüsü Başkanı Sayın Prof. Dr. Emin Bilgiç ile, bu cildin editörü olan Prof. Dr. Faruk Sümer'in bu "Özel Sayı"ya dâir kısa yazıları başta bulunuyor. İlk olarak da Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Genel Türk Tarihi Kürsüsü Başkanı Prof. Dr. Mehmet Altay Köymen'in üç makalesi ardarda yer almıştır.

1) Prof. Dr. M. Altay Köymen, "*Alp Arslan Zamanı Türk Evi*" (1-14 s.).

2) Prof. Dr. M. Altay Köymen, "*Alp Arslan Zamanı Türk Beslenme Sistemi*" (15-50 s.).

3) Prof. Dr. M. Altay Köymen, "*Alp Arslan Zamanı Türk Giyim-Kuşamı*" (51-90 s.).

Müellifin Sultan Alp Arslan hakkında hazırladığı büyük monografiden çıkardığı anlaşılabilir bu makaleler, Türk kültür tarihinin çeşitli yönlerinin bir Selçuklu tarihçisinin gözüyle görünüşüdür. Bu üç makalede asıl kaynağın Kâşgarlı Mahmud'un eseri "Divân-ı Lûgat it-Türk" olduğu dikkati çekiyor. Kâşgarlı'nın eserinin ihtiva ettiği bu tür kültür kayıtlarının ehemmiyeti, Prof. Dr. Zeki Velidî Togan tarafından da bir çok defa belirtilmişti. Sayın Köymen'in bu üç, ve aşağıdaki ile birlikte dört makalesi, bu gerçeği kesinlikle isbat ediyor.

4) Doç Dr. Gönül Öney, "*Bizans Figürlerinde Anadolu - Selçuklu Etkisi*" (91-103 s.). İngilizcesi "Anatolian Seljuks Influence on Byzantine Figural Art" (105-118 s. + 11 y. resim).

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Sanatı Doçenti Dr. Öney makalesinde, Türk kültür hususiyetlerinin Bizans'a tesirinden bahsetmekte ve bunu sanat tarihi yönünden ispatlamaktadır. Bilindiği gibi son zamanlara kadar Bizans'ın Türklere tek yönlü bir tesiri bahis konusu idi ve bu kanaat hayli yaygındı. Bu makale, yaygın kanaatın aksine, Türk kültürünün de Bizans'a tesirini gösteren çok güzel bir araştırmadır.

5) Prof. Dr. M. Altay Köymen, "*Selçuklu Devri Şiirlerine Göre Türklerin Kültür Seviyesi*" (119-143 s.).

Prof. Köymen'in dergideki dördüncü makalesi de daha çok Kâşgarlı Mahmud'un eserine dayanmaktadır. Makalede, Kâşgarlı'nın derlediği şiirlere göre Türklerin kültür seviyeleri araştırılıyor. Ancak Kâşgarlı'daki şiir parçalarının hangilerinin Selçuklu çağına âit olduğunun tesbiti hayli önemlidir. Sayın Müellif bunu yapmış olmalıdır ki, manzumeleri çeşitli yönlerden tahlil edebilmektedir.

6) Prof. Dr. Claude Cahen, "*Questions d'Histoire de la Province de Kastamonu au XIII e siecle*" (145-158 s.).

Türk tarihi üzerinde bir çok eseri ile tanınmış olan Prof. Cahen, makalesinde XIII. yüzyıl Kastamonu yöresi tarihinin meselelerine eğilmektedir. Anadolu'nun Bizans karşısındaki bu "Sağ Uc"unun büyük ehemmiyetini selâhiyetle inceleyen yazar, Kastamonu yöresi Türkmenlerini, Çepniler ile ilgili görmek eğilimindedir. Sonuçlar kısmında ise daha enteresan meselelere temas etmiş. Ona göre Anadolu'ya, birisi XI. diğeri de XIII. yüzyılda olmak üzere iki büyük Türkmen göçü olmuştur. Osmanlılar da, Moğollar'ın önünden kaçan bu ikinci Türkmen kümesine dâhil olmalıdır. Yazarın bu görüşü ayrıca dikkati çekiyor.

7) Dr. Emel Esin, "*Türk Kubbesi (Göktürklerden Selçuklulara kadar)*" (159-182 s.+ XI levha).

İslâmiyetten önceki Türk sanatının, Türk minyatürcülüğünün liyakatli ve çalışkan araştırmacısı Dr. Esin, makalesinde Türk sanat tarihinin pek önemli bir konusuna eğiliyor. Aynı mevzuu daha önce de işlemiş olmakla berâber, araştırmalarına devam etmiş ve bu defa türkçemize de kazandırmıştır. Daha Peygamber'den rivâyet edilen hadislerde geçen "Türk Kubbesi"nin Türk sanatındaki yerini kesinlikle tesbit etmektedir. Aynı zamanda Türk çadırının, sonradan Türk mimarisinin en bariz hususiyetlerinden olacak kubbenin asıl kaynağı olduğu da bu yazıda açıklıkla gösterilmiştir.

8) Atsız, "*Arslan Yabgu'nun Oğlunun Adı*" (183-189 s.).

Sayın Atsız, bu makalesinde, şimdiye kadar Kutulmuş, Kutlumuş ve Kutalmış şekillerinde okunan Arslan Yabgu'nun oğlunun adının, "Kutlanmış" olacağını ileri sürmektedir. Ona göre benzer olarak Sülemiş, Atlamış, Başlamış, Beklemiş, Ağlamış vb. gibi tarihi şahsiyetlerin de isimleri vardır.

9) İbrahim Artuk, “Mardin’de Zinciriyе Medresesi ve Bânisi” (191-200 s. + 2 levha).

Türkiyemizin ünlü nümizmatı İ. Artuk, Mardin’deki bu medresenin mahiyetini, bilhassa bânisini kitâbe ve sikkelere dayanarak aydınlatıyor. Medrese, XIV. yüzyılın sonları ile XV. yüzyıl başlarında yaşamış son Artuklular’dan İsa Bey’in eseridir.

10) Prof. Dr. Bahaeddin Ögel, “Toğrul Bey’in Adı Hakkında” (201-207 s.).

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Genel Türk Tarihi Profesörü Sayın Dr. Ögel, makalesinde, tarih edebiyatımızda yerleşen bir yanlışlığı tashih etmek istemektedir. Şimdiye kadar “Tuğrul” şeklinde görülen Selçuklu Sultanının adının aslında “Toğrul” olacağını delilleriyle gösteriyor.

11) Doç. Dr. Haluk Karamağralı, “Erzurum’daki Hatuniye Medresesi’nin Tarihi ve Bânisi Hakkında Mülâhazalar” (209-242 s.+12 y. resim); Almanca özeti: “Einige Bemerkungen zur Geschichte und über die Stifterin der Hatuniye Medrese in Erzurum” (243-247). s.

İlahiyat Fakültesi Türk Sanatı Tarihi doçenti Dr. Karamağralı, şehrimizdeki Hatuniye Medresesi hakkındaki bilgileri topluyor ve fikirlerini açıklıyor. Önce eskiden varlığı bahis konusu olup, birçoklarının metnini naklettikleri bir kitâbeyi ele alan Dr. Karamağralı, neticede böyle bir kitâbenin mevcut olmadığı sonucuna varıyor. Yine Dr. Karamağralı’ya göre, medrese ile şehir surlarının, bilhassa kapı’nın yakın ilgisi vardır. Bir Ermeni eseri olduğu fikri ise artık münakaşaya bile değmez. Dr. Karamağralı uzun makalesinin sonunda, bu medresenin 1285-1290 yılları arasında yapılmış olabileceğini ileri sürüyor.

12) Dr. Ramazan Şeşen, “İmâd al-Din al-Kâtib al-İsfahânî’nin Eserlerinde Anadolu Tarihiyle İlgili Bahisler (249-369 s.).

İstanbul Edebiyat Fakültesinin genç ve çalışkan mensubu Dr. Şeşen, ötedenberi İmâdeddin al-Kâtib al-İsfahânî’nin hayatı ve eserleri üzerinde çalışmakta idi. Bu zatın eserlerinde Anadolu tarihiyle ilgili bahisleri, başarılı bir tercüme ile türkçemize kazandırmıştır.

13) Dr. M. Fahreddin Kırzioğlu, “Alp-Arslan’ın Fethettiği Nemrud bin Ken’an|“Şertul-ni” Bölgesi| (371-390 s.).

Fakültemiz Öğretim Görevlisi Dr. Kırzioğlu, eskiden beri Kars yöresi tarihi üzerinde ihtisas sahibidir. Bu defa da yine aynı yöre ile ilgili bir meseleyi incelemiştir. Dr. Kırzioğlu, Sultan Alparslan’ın ikinci seferinde fethettiği kaydedilen fakat şimdiye kadar yeri açıkca tarif edilemeyen Nemrud bin Ken’an’ın sâkin olduğu bölgeyi, mahallî toponimi ve arşiv vesikalarına dayanarak tesbit etmektedir.

14) Prof. Dr. Faruk S ü m e r, “*Saltuklular*” (391-433 s.).

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin Ortaçağ Tarihi Kürsüsü Başkanı Prof. Dr. Sümer, bu makalesinde şehrimizle ilgili bir bahsi işlemiştir. Dr. Sümer, Erzurum tarihinin Saltuklular kısmını, son araştırmalarına göre aydınlatmaya çalışmaktadır. Saltukluların kuruluşundan itibaren, sülâle şahsiyetlerini sıra ile inceleyen Dr. Sümer, bilhassa Mama Hatun'un kişiliğini aydınlatmıştır. Bilindiği gibi İslâm Ansiklopedisinde, kimbilir hangi sebeple, Saltuklular maddesi yoktur. Prof. Sümer'in makalesi bu büyük eksikliği karşılıyor.

15) Coşkun Al p t e k i n , “*Selçuklu Paraları*” (435-591 – XI levha). Eskiden beri Selçuklu devri meskûkatı üzerinde çalışmaları olan Alptekin, bu uzun makalesinde Anadolu Selçukluları dışındaki Selçuklular ile ilgili bütün nü-mizmatik malzemeyi toplamıştır. Selçuklu Sultanlarının kestirdikleri paraları sıra ile tavsif eden Alptekin, bu paraların fotoğrafları ile üzerinde bulunan şekil, damga, süs vs. de göstermektedir.

16) B. L e c h m a n , “*Theodor I. Laskaris (1204-1222) ve I. Gıyâseddin Key-husrev*” (Çeviren: Mihin Eren, (593-610 s.).

Dergide yer alan iki tercümenin ilki, Anadolu Selçukluları tarihi ile ilgili araştırmaları dilimize kazandırmayı plânlamış görünen sayın Mihin Eren'indir.

B. Lechman'ın 1180--1280 yılları arasını kapsayan tarihinden, 1204-1258 yılları arasındaki kısmı tercüme etmiştir. Ancak makale ismi, muhtevasının sadece birinci kısmını gösteriyor. Tercümenin üslubu da, herhalde aslına uygun olarak, biraz muğlakdır.

17) Dr. Muhammed Bakr el-H ü s e y n î , “*Atabeylere Ait Irak Müzesinde bulunan Üç Naair Sikke Hakkında Tahlihi Bir İnceleme*” (Çevir n: Reşad Genç), (611-624 s.).

Derginin son makalesi yine meskûkatla ilgili olup, As. Genç'in bir tercümesidir. Burada Atabeyler devrine âit bazı sikkeler bahis konusu edilip, mahiyetleri aydınlatılmaya çalışılıyor.

Derginin bundan sonraki sahifelerinde Enstitü ile ilgili çeşitli haber ve raporlar yer almıştır (625-641 s.).

Burada makalelerin hususiyetlerine daha detaylı olarak inmeden “Selçuklu Araştırmaları Dergisi”ni tanıtmaya çalıştık. Görülüyor ki Selçuklu Araştırmaları Enstitüsü'nün yayın organı muhteva bakımından çok dolgunudur. Bu dolgunluk ve zenginlik zaten eserin fiyatına da aksetmiştir. Biz de gerçekte Dergi'nin bu sayısını âriyet olarak alıp okuyabilmıştık. Böylesine kıymetli bir Dergi'nin, maddî imkânları sınırlı araştırmacı ve okuyucu kitlesi tarafından temini için Enstitü'nün gereken ilgiyi gösterip kolaylık sağlayacağından eminiz. Selçuklu Araştırmaları Dergisi'nin IV. cildinin, Üniversitemizde yapılan “Selçuklu Tarih ve Medeniyeti Symposiumu”nda okunan tebliğleri de ihtiva edeceği düşünülebilir. Bunu ve ge-ciken II. cildi de sabırsızlıkla beklediğimizi belirtelim.